

משפיע ישועה

דרושים יקרים ורעיונות נפלאים בפרשת השבוע ובענייני דיומא
מגזי אוצרותיו הברובים של בש"ת מורנו הגה"צ
רבי יהושע נתן פויפער שליט"א
אב"ד קהל ברבת מנחם - קראקא

נצבים - וילך תשפ"ו - גיליון מ"ה

הגוף והנשמה

**אתם נצבים היום כלכם לפני ד' אלוהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם
ושטריכם כל איש ישראל (כט, ט)**

ידועה קושיית המפרשים למה כתב תיבת 'כולכם' אחרי שבא ופירט תיכף בהמשך את כל מי שעמד וניצב שם: 'ראשיכם, שבטיכם, זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל'?

הגה"ק בעל 'קרבן לדוד' זי"ע מביא בספרו (פרשת) בשם ספרי אגדה המפרשים מאמר חז"ל (ברכות ה:): "שניים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא, טורפין לו תפילתו בפניו", שהכוונה היא על הגוף ועל הנפש, ששניהם כאחד נכנסים להתפלל, אבל אם הקדים את הפה והלשון לפני לבו, שהתפלל בלי כוונה ורק אמר את המילים בפיו, אז ח"ו טורפין לו תפילתו בפניו, וכל שכן כשנכנס מעיקרא רק עם הגוף ולא עם הנפש, ולבו בל עמו.

על פי זה מפרש הפסוק (תהלים קכב, א) "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו", שהכוונה היא גם כאן לגוף ולנשמה ששניהם יחדיו הולכים בית ה' ורק אז יש שמחה, אבל אם עומדות היו רק רגלינו ואילו ראשו ולבו בל עמו בעומדו בשערי ירושלים, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, זה לא נכון, כי באמת ירושלים הבנויה אינה אלא כעיר שחוברה לה יחדיו, כלומר שהעיר צריכה את החיבור השלם בין הגוף לנשמה.

לזה בא הכתוב לרמז: "אתם נצבים היום כולכם לפני ד' אלוהיכם", לאפוקי שלא יהיו עומדים רק ברגליהם ולא בראשיהם, כי אם "כולכם", ולכן אמר "ראשיכם", שגם המוח והשכל שבראשיכם גם כן יהיו עומדים כאן, ושוב פורט כולם "שבטיכם וקניכם ושוטריכם".

יחדיו יהיו תמים

והנה בפשטות הלימוד היוצא לנו מדבריו הקדושים, שבעבודת השי"ת לא מספיק רק הגוף כי אם חייבים גם את הנשמה, כדי "לעברך בברית ד' אלוהיך ובאלתו אשר ד' אלוהיך כורת עמך היום". לזה צריכים גם את הנשמה, כפי שאמרו חז"ל (תענית ב.) "איזהו עבודה שבלב זו תפילה", כי העיקר התפילה צריכה להיות עם הנשמה ועם הגוף, כי אי אפשר לזה בלי זה.

אמנם בעמקות ובהתבוננות נוכל לומר כהמשך לדברי ה'קרבן לדוד', שבבואנו לעמוד לפני השי"ת צריך אכן להיות בחינת "כולכם", אבל להיפך, לא רק הנשמה צריכה להיות נוכחת שם כי אם גם הגוף, שהרי כשם שהגוף אינו מתקיים בלי הנשמה, כך גם הנשמה אינה יכולה לעמוד ולהתקיים בלי הגוף אפילו שעה אחת.

זהו מה שמבואר בספרי צדיקים ויראים שהנשמה היא האור האלוהי והגוף הוא הכלי הגשמי שמחזיק את האור, אבל בלי אותו כלי שמחזיק את האור אין שום תועלת ותכלית באור עצמו המגיע מצד הנשמה, וכל הסיבה שהנשמה

עוזבת את כור מחצבתה תחת כסא הכבוד ויורדת לעולם הזה, היא רק כדי לזכך ולעדן את הגוף שיתעלה ויתרומם יותר טפח וטפחיים מעל הקרקע הגשמית.

בזה נוכל להסביר את כוונת אמרם ז"ל (ברכות סג:) "מאי דכתיב 'חרב (על) [אל] הבדים ונאלו?' חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שמתפשים, ולא עוד אלא שחוטאים".

ולכאורה יש לשאול: הלא ראינו וגם שמענו על צדיקים רבים במרוצת הדורות שלמדו לבד בלי חברותות? א"כ איך יתכן שעשו כזאת שלא כהלכה? ולדרכינו יובן שהכוונה לדברי חז"ל 'שיושבים בד בבד' היא שבאים ללמוד רק עם הגוף ובלי הנשמה, שאין כאן את המציאות ואת הבחינה של "כולכם", לכן החמירו חז"ל כל-כך בדבריהם החריפים בגנות הדבר הזה, כי הלומד כך בלי הנשמה הרי תורתו מן השפה ולחוץ.

✽✽

אל נקמות הופיע

אתם נצבים היום כולכם לפני ד' אלוהיכם.

פירש"י: למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו? התחיל משה לפייסם "אתם נצבים היום", הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו.

צריך להבין במה הצליח משה רבינו לפייסם ממה שפחדו וחששו מכל הקללות, וכי בזה שאמר להם שלא עשה איתם כלייה והם קיימים לפניו, די בזה שלא יחששו מפני הקללות החמורות שיש בפרשת כי תבוא?

ידועה אמרתו הנפלאה של רבינו הבעש"ט הק' זי"ע המופיעה בספר 'תולדות יעקב יוסף' לתלמידו הק':

בשיר של יום רביעי אנו אומרים: "אל נקמות ה', אל נקמות הופיע". מה פשר כפילות הלשון? מדוע לא נאמר בצורה פשוטה יותר: "אל נקמות הופיע"? וגם מהו הלשון אל זה? דווקא, שני שמות של מידת הרחמים, שהם לכאורה סתירה למושג נקמה? לכאורה הווה ליה למימר "אלוקי נקמות הופיע"?

אומר הבעש"ט הק': הנקמה של הקב"ה זוהי מידת הרחמים. איך הקב"ה נוקם? על ידי שהוא משפיע על האדם שפע גדול ברוחניות ובגשמיות. משל לעבד שחטא נגד המלך והיה צריך לקבל עונש חמור מאד, אבל תחת זאת החליט המלך להעלותו בדרגה אחר דרגה ולקרבו אליו ביותר, עד שנעשה שר גדול והבין מעצמו כמה רם ונישא הוא המלך, וכמובן שהתחרט על מה שעשה כנגדו.

לפי זה מסביר הבעש"ט הק' כפל הלשון: "אל נקמות ה'", הקב"ה הוא אל של נקמות, כלומר הנקמה שלו הוא משם אל ומשם הו"ה, מידת החסד. ואם תשאל, הרי נקמה היא היפך החסד? על זה מסביר דוד המלך: "אל נקמות

הופיע, אצל הקב"ה מהי נקמה? שמופיע ומתגלה על האדם בשפע גדול.

ברכות במעטה קללות

על כך נוכל להוסיף ולהזכיר את אמרת הצדיקים שכל הקללות המובאות בפסוקי התוכחה אינם אלא ברכות גדולות על ראשי עם קודש, ולכן באמת אומרים אותם בלחישת כי הכל כאן בבחינת סוד, והרי סוד אומרים בלחישת.

כך כותב הגה"ק בעל 'לחם שלמה' זי"ע אב"ד שמלויא בספרו (פ' ראה): "איתא בזוהר חדש (פרשת כי תבוא) שגילה אליהו הנביא לרבי שמעון בר יוחאי, שכל הקללות הכתובות בתורה הן ברכות, אך הן במעטה קללות, ומזה יצא אשר כל הצדיקים מעולם דרשו פסוקי התוכחה לטובה, וכן הוא בכל בספרי הצדיקים שדרכם לדרוש לטובה כל דברי הקללות, ועל ידי שדורשים לטובה

מהפך אותם הקב"ה לטובה", עכ"ד.

והנה כלל ישראל שמעו את הקללות והוריקו פניהם מפני החשש הגדול מי יוכל לעמוד באלו? בא משה רבינו וגילה להם שבעצם כל הקללות הם רק ברכות גדולות, שהקב"ה בא ואומר להם שאם חלילה לא יתנהגו כראוי וכהלכה, זו תהיה הדרך להחזירם למוטב, על ידי השפעת רחמים וחסדים, בבחינת "א'ל נקמות ד', א'ל נקמות הופיע".

זהו אפוא הקשר והשייכות לסמיכות שתי הפרשיות, שתיכף אחרי פסוקי התוכחה והקללות שהם בעצם ברכות כאמור, בא משה רבינו ואומר לכלל ישראל "אתם נצבים היום כולכם לפני ד' אלוקיכם", גם אם חלילה וחלילה לא תשמעו לקול ד', מבקש הקב"ה את קרבתכם ויעלה אתכם מעלה אחר מעלה, כי רק כך תבינו ותדעו כמה גדול ונישא הוא מלכו של עולם, ותביעו חרטה על מעשיכם ותחזרו בתשובה.

פרפראות לחכמה
בפרשת השבוע
ובעניינא דיומא

בְּדִבְרֵי יְשׁוּעָה

לאן אתה הולך

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא (לב, א-ב)

יש לדקדק שהרי בפסוק א' כתיב שמשה רבינו הלך ודיבר "את הדברים האלה אל כל ישראל", א"כ למה נאמר שוב בפסוק ב' "ויאמר אליהם", וכי אינם אותם דברים שאמר להם לפני כן?

ויתבאר בהקדם פרפרת נאה מהרה"ק ה"שמח ישראל" מאלכסנדר זי"ע על הפסוק (מלכים א. ב. א-ב) "ויקראו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמור, אנכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש", שבפשוט יש לדקדק מהי תיבת "לאמור"? הרי כל פעם שנכתבה תיבת "לאמור", הכוונה שאומרים איזה דבר כדי שהשומע יאמר זאת לאחרים ויעביר הלאה, אבל כאן שדיבר דוד עם שלמה בנו מה שייך כאן תיבת "לאמור"?

אלא שדוד המלך בא ואומר לשלמה בנו, הרי עכשיו עתיד אתה לעמוד ולמלוך על ישראל תחת, והמלך יכול לפעמים להתגאות ולחשוב בלבו שהוא מושל יחיד בכל העולם כולו, לכן הוא צריך לחשוב ולהזכיר לעצמו בכל פעם שעוד עתיד לבוא יום אחד בו ימות ויעזוב את העולם, שאז יעלה לעולם האמת ויצטרך ליתן דין וחשבון על כל מעשה שעשה כאן בעולם הזה, וזה יביאו לידי שפלות והכנעה עוד בחיים בחיותו, כשהוא יודע לאן הוא הולך.

זהו שאמר דוד לשלמה בצוואתו האחרונה אליו:

"ויצו את שלמה בנו לאמור, אנכי הולך בדרך כל הארץ", תזכור ותשנן לעצמך תמיד 'לאמור', להגיד לעצמך, 'אנכי הולך בדרך כל הארץ', הרי עוד מעט יבוא

יום ואלך גם אני בדרך כל הארץ, שם אצטרך לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, לכן קח לך כלל גדול בתורה שלא להתגאות ולא לבעוט חלילה בניסיון העושר והמלוכה, עכ"ד הנחמדים.

יזכיר לו יום המיתה

למעשה יש כאן הוראה ברורה ונחוצה לכל איש ישראל, שיזכיר לעצמו את יום המיתה כדברי עקביא בן מהללאל (אבות ג, א) "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", שאחד מהם הוא "ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", והיינו שישנן ויאמר לעצמו 'אנכי הולך בדרך כל הארץ'.

זוהי אפוא הכוונה הרמוזה בפסוקים אלו של פרשת השבוע:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר - לאן משה רבינו הלך? "בדרך כל הארץ", שהרי באותו יום נפטר משה רבינו, כפי שאמר בפסוק ב' "בן מאה ועשרים שנה אנכי".

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל - את הדיבורים האלו על יום מיתתו אמר משה רבינו לבני ישראל. ויאמר אליהם - הוא אמר להם לחזור ולשנן לעצמם. בן מאה ועשרים אנכי היום לא אוכל עוד לבוא ולצאת - שכשם שהוא הולך עכשיו בדרך כל הארץ, הרי עתיד כל אחד ואחד להגיע אל היום הזה בבוא העת, לכן צריך לחזור ולשנן את זכירת יום המיתה, בכדי להתנהג כראוי על פי ההלכה ולעשות את רצון הבורא בלבב שלם.

ג'צ' אש קודש משולחנס הגבוה של גדולי הדור וצדיקי אמת לרגל יומי דהילולא רבה

למד לשונך איני יודע

מלבד גדולתו העצומה בכל מכמני תורה והיותו אחד מגדולי הפוסקים המפורסמים שעמדו לישראל בדורות האחרונים, היה הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (י"א צ"א אלו) גם בקי מומחה בידיעות מופלגות בחכמות חיצוניות, וכך התחבב על הרבה שרים ומלכים.

ישנם סיפורים רבים על ויכוחים שונים שהיה מתווכח ומתנצח עם מלכים ואנשי כמורה נוצרים, בהם הצטיין הרבי ר' יהונתן בתשובות פקחיות ומחודדות, שהיו משאירות את הערלים נדהמים ומשתאים לנוכח חכמתו הנדירה ופקחותו שאין בדומה לה.

כך מסופר עליו:

יום אחד כשיצא הרבי ר' יהונתן מביתו לרחוב, פגש בו המלך ושאל אותו: לאן אתה הולך? והשיב: "אדוני המלך, איני יודע".

כעס המלך וציווה לאוסרו. לאחר ששככה חמת המלך, שלח להביא לפניו את הרבי ר' יהונתן ותמה בפניו: מפני מה לא החזרת לי תשובה כהלכה על שאלתי?

אמר לו הרבי ר' יהונתן: "אדוני המלך, תשובה כהלכה החזרתי לך. אין אדם יודע, להיכן רגליו מובילות אותו. עניין ראות שכן, כי הרי יצאתי מביתי על מנת לילך לבית המדרש, ורגליי הובילו אותי לבית האסורים..."

לשמר בכל דרכיך

זהו סיפור ידוע המופיע במקורות רבים, אבל הבסיס העיקרי לדבריו המחכימים נעוצים בדברי חז"ל (ברכות ד.) "למד לשונך לומר איני יודע", שבפשטות הכוונה היא שאם שואלים אדם איזה שאלה והוא אינו רוצה ליפול בה, הדרך הקלה והפשטה להתחמק מזה היא לומר 'איני יודע', וכך לא אמר ולא כלום.

אמנם בא הרבי ר' יהונתן ולימד אותנו עמקות יתירה בדברי חז"ל אלו, שבאמת האדם אינו יודע לאן הוא הולך, כי מצד הטבע האדם יוצא מביתו וחושב לעצמו שילך עתה לבית המדרש ללמוד או לבית המסחר לעסוק בפרנסה, אבל בסוף אינו מגיע לשם מכל מיני סיבות.

לא פעם שומעים אנו למרבה הצער על אדם שיצא מן הבית למחוז חפצו, אבל לדאבון לב לא זכה להגיע לשם כי מת בתאונת דרכים ה"י או מחמת סיבה אחרת ל"ע.

בשביל זה צריכים להניח את היד על המזוזה הקבועה בפתח הבית, ובכל פעם שיוצאים את הבית לומר הפסוקים "כי מלאכיו יצווה לך

אומר לו האב: "אל תשאל שאלות! תעשה את מה שאתה צריך ותמשיך הלאה..."

כך לאט-לאט הופך הילד להיות 'שאינו יודע לשאול', כי כשהוא רואה שהאב סותם לו את פיו שלא ישאל ומוציא לו את כל הטעם לשאול שאלות, הוא אכן מבין שלא רוצים לשמוע את שאלותיו ומפסיק לשאול.

ממילא, "שאינו יודע לשאול", אם יש אצלך מציאות בבית של ילד שהוא 'אינו יודע לשאול', "את פתח לו", מכיוון שאתה זה שסגרת לו את הפה מלשאל שאלות, לכן אתה צריך להיות זה שיפתח לו את פיו בחזרה, על ידי שתראה לו שבאמת אפשר לשאול ואפשר לדבר ולדון על כל מה שהוא מבקש לדעת, עכ"ל היקרים והנוקבים.

על פי דרכו

מעתה נוכל לומר בזהירות וברגישות:

ילד שיש לו אב, לפעמים בלי יודעים ובחוסר תשומת לב יכול האב לסתום את פי הילד שלא ישאל מאומה, על ידי שהוא משתיק אותו בכל פעם שהוא מעז לשאול איזה דבר.

בפרט אמורים הדברים כשהילד גודל והולך ללמוד בישיבה, שהאב עשה לעצמו תכנית בראשו שבנו יגדל ויצמח כך וכך, אבל פעמים רבות הבן אינו מתאים לפי התכנית של האב והוא בוחר לעצמו דרך אחרת, שאז האב דוחק אותו ולוחץ עליו בעונשים ובאיזמים שילך רק על פי דרכו, מה שגורם לו להידחק החוצה ולהתריס כנגדו, ואילו היה האב משכיל וחכם, היה מניחו לנפשו ולא דוחק בו לעשות כרצונו, אלא לתת לו לילך לפי דרכו.

יתכן מאד שאכן בגלל הדבר הזה אנו רואים כדברי הרבי ר' יהונתן שהנערים היתומים מצליחים ביותר, כי אין להם מי שיפריע להם מלמעלה, אין להם את האב שרוצה שיגדלו בדיוק כפי שהוא רוצה, ולכן הם יכולים לגדול כאוות נפשם בהצלחה ובנחת.

מסופר על מרן ה'חתם סופר' זי"ע שפעם היכה המלמד על ששאל אותו שאלה אחת על דברי רש"י בפרשת בראשית שלא הצליח להבינם, ואביו רבי שמואל הורה לו לעזוב את המלמד והתחיל ללמוד אתו בביתו באופן פרטי.

אחרי תקופה דרש החת"ס בבית המדרש באיזה סוגיא ובתוך דבריו הקשה קושיא על דברי זקינו הגה"ק רבי שמואל שאטון הכהן זי"ע בעל 'כוס ישועות' (נקרא בקצרה 'מהרש"ד'). אביו רבי שמואל שהיה תלמיד חכם, הקפיד עליו שינוקא כמותו מפריך את דברי זקינו הגדול וסטר לו על לחיו, ואביו נתן לו סטירת לחי על שהעז להקשות קושיא

לשמרך בכל דרכיך, ד' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם", שיש בכך שמירה עליונה מן השמים להניצל מכל נזק, כי באמת האדם אינו יודע לאן הוא יכול להגיע בעוד כמה שעות, רק מן השמים יודעים לאן יוליכוהו רגליו והאם אכן יגיע למחוז חפצו לחיים ולשלום.

אביהם של יתומים

הרבי ר' יהונתן זי"ע כתב 'איגרת תנחומין' לגיסתו ולבניה היתומים במות בעלה ואביהם, גיסו האברך רבי זלמן טארני ז"ל בחודש שבט שנת תק"ג. המכתב הזה הודפס בסוף ספרו 'ערות דבש' ח"ב, וכתב שם בכלל הדברים לנחם את האלמנה והיתומים שאין להם לדאוג מפני מצבם שנותרו עתה ללא אב ותומך.

זה לשונו:

"צריכים להתחזק ולקבל הכל באהבה ובחיבה מהש"ת וכו', איבדתם אב בשר ודם, ולעומת זה קיבלתם לאב את ה' ברוך הוא שהוא נקרא (תהלים סח, י) "אבי יתומים ודיין אלמנות", והנה אנו רואים בביורר בעולם שרוב הנערים המצליחים בתורה וחכמה ויראה ומשא ומתן הם יתומים, כי הקב"ה משגיח בהשגחה מיוחדת עליהם, כי הוא מרחם יתום, אך איך מסוגלות ומכוסה היא החכמה של בני אדם, איזה סיבה יש לנו לבכות על מעשה הקב"ה? האם יודעים אנו מהו טוב ומהו רע? האם אנו חכמים כה' ברוך הוא? האם אנו רחמנים כמוהו? מיטיבים כמוהו? מרחמי יתומים כמוהו? אוהבי חסד ורחמים כמוהו? רואים את הנולד כמוהו?"

ובאמת זה שאמר הכתוב (תהלים קמו, ט) "יתום ואלמנה יעודד", כי הקב"ה בא לעזרתם ועל כן הם יכולים להשיג ולהצליח מעל הטבע, כי הקב"ה נמצא בקירבתם ועזרתם תמיד, בפרט ליתומים שהוא נחשב כאביהם ממש ודואג לכל מחסורם.

את פתח לו

יתכן לומר על דרך זה, אבל באופן אחר:

"כ"ק מרן אדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זי"ע היה אומר על דברי ההגדה "שאינו יודע לשאול את פתח לו", וכי איזה ילד אינו יודע לשאול? הלא אנו רואים אפילו תינוק בן כמה שבועות שיועד לבקש אוכל ולבכות כשרוצה דבר מה? בפרט אם הולכים עם הילדים לחנות, שהוא מתחיל לדרוש ולבקש לקנות לו חפץ זה ודבר זה.

אלא שלפעמים יש ילד שבאמת הוא יודע לשאול, אבל ברגע שהוא מתחיל לשאול איזה דבר, אומר לו האב: "לא, אין זה בשבילך!" וכששואל בשנית שאלה אחרת, משיב לו האב בקוצר רוח: "כשתגדל, תבין". אחרי כמה ימים כשהוא שואל עוד שאלה,

מקום מנוחתו כבוד של הרבי ר' יהונתן הוא בבית החיים העתיק בעיר אלטונה, שם נמצא ציון המצוינת ועליו חקוקות כמה שורות מיוחדות ונפלאות, אותן הורה הרבי ר' יהונתן בעצמו לכתוב על מצבת קבורתו, כדי לעורר את הציבור שיעברו שם בבית החיים ויבחינו בנוסח המיוחד שנרשם שם לדורות עולמים.

זהו הנוסח בחלקו השני של המצבה הגדולה על פי ראשי התיבות של שמו יהונתן ז"ל:

י'ראו כל עובר הַחֲרוֹת על הלוחות.

ה'איש אשר עמד לנס והיה כשושן פורחת.

ו'ישב אל עפר ומראהו מאיש נשחת.

נ'א שימו על לב ושובו בתשובה נוצחת.

ת'פילה תרבו בעדו לַאֲלֹהֵי הרוחות.

נ'פשו אליו יאסוף ובל תהיה נדחת.

ז'כות מעשיכם יגננו כי נפשות ישראל אחת.

ל'מדו מוסר לשנא כבוד ומגדולה תהיה נפשכם בורחת.

מטרתו היתה בכך שכל מי שיעבור שם סמוך לחלקת מחוקק ספון, יבחין בשורות אלו וילמד מוסר השכל לעצמו בעודו בחיים חיותו, מה נהיה מהאדם באחרית ימיו, שגם אם בעולם הזה הוא כשושן פורחת ועומד לנס, סופו לשוב לעפר ולהישחת תחת פני האדמה.

לא בכדי מובא שהרה"ק בעל 'תפארת שלמה' מראדומסק זי"ע העתיק לעצמו את השורות האלו מנוסח המצבה של הרבי ר' יהונתן והניח את הלוח על שולחנו, שיהא מונח נגד עיניו בכל עת ובכל שעה להתעוררות תשובה.

על דברי זקינו הגדול.

כששמע זאת רבו הגה"ק רבי נתן אדלר זי"ע, אמר לו שיעזוב את בית אביו ומכאן ואילך רק הוא ילמד אתו. ואכן, החת"ס עזב את בית הוריו בפרנקפורט והלך ללמוד אצל רבו רבי נתן אדלר, עד שגדל וצמח להיות רבן של כל בני הגולה. [מעשה זה פלא הוא וקשה להבינו, אך כך מספרים העולם].

מזה אנו רואים שאפילו שהחת"ס מביא את אביו רבי שמואל בספריו בהערכה גדולה, עם כל זה הבין וראה שלתועלת עצמו כדי להצליח בתורה עליו לעזוב את אביו ולדבוק בתורה הקדושה באופן פרטי, כי רבי נתן אדלר הכיר בו שבאותה תקופה הצורך הטוב עבורו הוא שלא יהיה בקשר עם אביו.

הרי לנו דוגמה שמכיוון שלא היה להחת"ס את אביו מעליו, זה נתן לו את הכח ואת היכולת להצליח ולהוציא את כל שאיפותיו הגבוהות מן הכח אל הפועל, כי גם כשהיה קשה לו איזה דבר בתלמודו, לא היה צריך לחשוש לשאול כי אולי יקבל מכות על זה, ואולי לכך נתכוון הרבי ר' יהונתן שהנערים היתומים מצליחים מאד בתלמודם כי הקב"ה פורש עליהם את כנפיו ואין מי שיעמוד בדרכם להפריעם מלהגיע לפסגת ההצלחה.

כאשר זמם לעשות

ידוע המעשה שבילדותו הלך פעם הרבי ר' יהונתן לבדו באיזה מקום, נטפל אליו נער גוי רשע והיכהו מכת לחי באכזריות. הרבי ר' יהונתן שכבר בשחר טל ילדותו היה חכם הרזים, עשה חשבון לעצמו

המכה...

כמובן שהשופטים והשוטרים מילאו פיהם שחוק רב לנוכח איוולתו, והשיתו עליו עונש לשבת בבית האסורים ימים רבים על פשעו אשר לא ייעשה, ולימים התברר שהיה זה הרבי ר' יהונתן שהגה ברעיונו הנפלא מזימה יפה זו.

לא געלתים לכלותם

על פי מעשה זה אמרתי להסביר את עומק מעשה הנס של מגילת אסתר, שהמן הרשע כעס על מרדכי היהודי שאינו כורע ומשתחוה לו, ולכן ביקש להרגו, אבל מן השמים הכניסו לו בראשו את הרעיון להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד.

אמנם באמת אם היה המן נטפל רק למרדכי, אולי היה מצליח להרגו חלילה, שהרי אנו רואים לצערינו במרוצת כל הדורות שהגויים הרשעים הצליחו לרצוח ולהרוג יהודים רבים בכל דור ודור ה"י, אבל מכיוון שבא עם המזימה של הריגת והשמדת כל היהודים ולכלותם, שם כבר אומר הקב"ה "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם" (ויקרא כו, מד), ועצתו נשבתה.

זה היה בעצם רעיונו הנשגב של הרבי ר' יהונתן, שהגוי יעזוב אותו כי הוא נמצא עכשיו לבד בלי שום יכולת להתגונן מפניו, וילך לשפוך חמתו על אחרים ושם יפול לבור אשר כרה לו.

שאם ישיב לו עכשיו מנה אחת אפיים כראוי לו, אין מי שיעזור לו כנגדו והוא עוד מסוגל להזיק לו יותר, לכן הוציא מטבע מכיסו והושיט לאותו נער משוקץ שהיכהו.

כמובן שהנער הערל עמד נדהם ומשתומם, ושאל אותו: היתכן שאתה נותן לי מטבע? הרי היכיתי אותך רק לפני רגע? השיב לו הרבי ר' יהונתן בערמה: "היום יש אצלנו היהודים יום-טוב מיוחד, שאם גוי בא ומכה אותנו, אנו מוכרחים לתת לו את כל הממון שיש לנו בתוך הכיס, ומכיוון שהיה לי רק מטבע אחד זה, הייתי מוכרח להעניקו לך בליט ברירה מחובת היום..."

עשה הערל חשבון לעצמו: מה לי להיטפל לנער יהודי עני שאין לו רק מטבע אחד בכיסו, מוטב להתנפל על יהודי עשיר שיהיה מוכרח לתת לי את כל הממונות שיש לו בכיסו וכך אתעשר ברגע אחד...

מהרהור למעשה, מיד נכנס אל רחוב היהודים וניגש לאחד העשירים הידועים שם, התנפל עליו והתחיל להכותו לעיני קהל ועדה. מיד תפסוהו כמה גיבורי חיל ואסרוהו בנחשתיים, הביאוהו לפני השוטרים שהפליאו בו את מכותיהם וביקשו לדעת למה זה ועל מה זה שהתנפל ככה על אנשים באמצע הרחוב בלי שום סיבה והיגיון?

הצטדק הערל ואמר שמקודם אמר לו נער יהודי שאם מכים ביום זה את היהודים, הם מוכרחים להוציא את כל הכסף שברשותם וליתנו לידי